

ЗВІТ

за результатами навчальної поїздки до Канади у період з 1 по 11 червня 2012 року

Відповідно до наказу Державної пенітенціарної служби України (далі – ДПтС України) від 28.05.2012 №348 “Щодо службового відрядження за кордон до Канади” у рамках реалізації проекту “Реформування системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні” у період з 1 по 11 червня 2012 року було здійснено навчальний візит до Канади делегацією у складі:

Карандюк Ірини Вікторівни, старшого інспектора з особливих доручень департаменту кримінально-виконавчої інспекції та соціально-психологічної роботи з засудженими апарату ДПтС України;

Побідинського Андрія Богдановича, начальника Івано-Франківського міжрайонного відділу кримінально-виконавчої інспекції управління ДПтС України в Івано-Франківській області;

Авраменка Анатолія Леонідовича, старшого інспектора Івано-Франківського міжрайонного відділу кримінально-виконавчої інспекції управління ДПтС України в Івано-Франківській області.

До складу делегації також увійшли представники Міністерства соціальної політики України, Мелітопольського міськвиконкому, Івано-Франківської обласної державної адміністрації та міської влади, Івано-Франківського міського суду, а також Центру соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді м. Івано-Франківська,

Метою навчального візиту було ознайомлення членів делегації з роботою канадської моделі Центру відвідування для молоді, а також специфікою програм і методологій, що використовуються у роботі з неповнолітніми правопорушниками в провінції Альберта.

Під час візиту були відвідані:

офіс захисту неповнолітніх, які обвинувачуються у кримінальному діянні м. Едмонтон (ознайомлення із роботою поліції щодо попередження правопорушень серед неповнолітніх у школах та громаді, а також роль прокурора в застосуванні позасудових заходів впливу, призначення позасудових санкцій, які застосовуються до більш серйозних правопорушень)

суд Едмонтону (спостереження за судовим процесом у відношенні неповнолітніх, огляд роботи зі справами наркозалежних, складання досудових звітів офіцерами пробації, складання оцінки ризиків)

центр відвідування для молоді у м. Калгарі (огляд послуг та програм, які надаються в Центрі, участь у проведенні перевірок дотримання правопорушниками комендантської години)

центр для молодих правопорушників у м. Калгарі (ознайомлення з умовами перебування правопорушників, яких засуджено до позбавлення волі, огляд послуг та програм для них).

З 2003 року у Канаді діє Закон про кримінальне правосуддя щодо неповнолітніх – Федеральний Закон, який стосується всієї молоді в Канаді від 12 до 17 років.

Метою Закону є:

- більш вибірково підходити до оцінки правопорушень, скоєних неповнолітніми;
- надати більш широкі повноваження громаді у процесі виховного впливу на неповнолітніх, що перебувають у конфлікті з законом;
- зменшити кількість покарань, пов'язаних з позбавленням волі;
- збільшити увагу до процесу ресоціалізації правопорушників та їх реінтеграції у суспільство.

У зазначеному законі важливе місце приділяється *позасудовим санкціям*.

Якщо поліція вважає, що неповнолітній вчинив злочин, то під час використання нею своїх повноважень щодо вирішення питання про притягнення неповнолітнього до кримінальної відповідальності, вона має врахувати можливість застосування позасудових заходів до того, як передавати справу до суду.

Поліція має право застосовувати:

- відмову від застосування подальших дій;
- попередження (*неофіційне*);
- попередження поліції;
- попередження підвищеної вимогливості;
- направлення (*направлення молодих людей для участі у програмах, що здійснюються громадськими організаціями або агенціями*).

У випадках коли є достатньо доказів проти неповнолітнього для того, щоб почати розслідування по справі, поліція може направити його справу на розгляд до Державного **прокурора** або комітету з питань кримінальної юстиції щодо неповнолітніх, які можуть призначити позасудові санкції. Ця процедура відрізняється від однієї юрисдикції до іншої.

Для застосування позасудових санкцій необхідно, щоб молода людина взяла на себе відповідальність за власні дії та зізнатись у вчиненому злочині, а також бути готовою до добровільної участі у програмі.

У випадку застосування позасудових санкцій неповнолітній має дотримуватись певних правил та умов, таких як дотримання комендантської години та відвідування школи. За поведінкою неповнолітнього здійснюється нагляд протягом усього періоду застосування позасудових санкцій.

Позасудова санкція є більш суворою відповідальністю за правопорушення, ніж позасудові заходи і застосовується лише у випадках коли такі заходи є неефективними.

Згода на участь у програмах позасудових санкцій означає, що неповнолітній буде знаходитись під наглядом офіцера служби пробації або

волонтера з комітету з питань правосуддя у справах неповнолітніх протягом трьох місяців. Протягом цього часу неповнолітній погоджується виконувати певні умови.

Позасудові санкції включають в себе:

- вибачення перед постраждалою особою
- надання певних особистих послуг постраждалій особі
- написання твору або малювання плакату
- виконання суспільно-корисної роботи
- повернення викраденого майна жертві
- участь у культурних або духовних заходах
- участь у програмі надання рекомендацій або втручання
- контроль представником комітету з питань кримінальної юстиції щодо неповнолітніх
- участь у програмі примирення з постраждалою особою
- пожертвування в зареєстровану службу милосердя або благодійну організацію

Батьки або опікуни також повинні залучатися до процесу та ухвалювати певні умови.

Судовий процес

У випадках, коли позасудові заходи або санкції є недостатніми, прокуратура може висунути обвинувачення, після чого неповнолітній зобов'язаний з'явитись до суду для надання пояснень.

Вибираючи міру покарання для неповнолітнього, суддя враховує наступні фактори:

- тяжкість злочину
- роль неповнолітнього у вчиненні злочину та вплив його дій на постраждалого
- готовність неповнолітнього взяти на себе відповідальність і понести покарання за власні дії, включаючи будь-які компенсації постраждалому або суспільству, час, проведений під вартою
- попередні конфлікти з законом
- обставини, які стосуються вчиненого злочину. Досудова доповідь офіцера пробації повинен містити інформацію про поведінку неповнолітнього, характер, плани, дії, результати співбесід з неповнолітнім та його оточенням.

Є 18 приписів, які суд може передбачити у вирoku:

1. Догана – це попередження, яке не призводить до заведення справи на правопорушника.

2. Звільнення від кримінальної відповідальності – дещо подібне до догани, але більш серйозна відповідальність, крім цього протягом певного проміжку часу про факт звільнення від кримінальної відповідальності вноситься запис до особової справи неповнолітнього.

3. Умовне звільнення від відповідальності – неповнолітнього звільняють за деяких умов, таких як регулярна звітність працівнику у справах молоді,

дотримання комендантської години, відвідування школи. Якщо всі умови дотримано, неповнолітнього звільняють від кримінальної відповідальності.

4. Штраф – вирок суду може бути накладено штраф до 1 000\$ із зазначення часу, протягом якого вся сума повинна бути сплачена. У випадку, якщо неповнолітній не в змозі сплатити штраф, він може відпрацювати оплатні громадські роботи в рамках програми стягнення штрафу.

5. Компенсація – молодь може бути зобов'язана компенсувати постраждалому вартість втраченого або пошкодженого майна, втрату доходу, або сплатити спеціальний збиток за тілесне ушкодження.

6. Відшкодування – молодь повинна повернути будь яке майно, отримане в результаті злочину протягом встановленого часу.

7. Оплата викраденої речі, яка була повернута власнику.

8. Компенсація, надання особистих послуг – тип компенсації постраждалим, коли правопорушник надає побутові послуги постраждалому, щоб компенсувати його втрати, збитки або нанесені травми.

9. Суспільні роботи – неповнолітніх може бути зобов'язано відпрацювати 240 годин суспільно-корисних робіт протягом 12 місяців та згідно затвердженого графіку.

10. Заборона – стосується заборони мати при собі певні речі, такі як вогнепальна зброя, або інша зброя протягом певного проміжку часу, в середньому близько 2 років.

11. Направлення на пробацію – найпоширеніший вирок суду. Пробація встановлюється терміном до 2 років. Пробація передбачає участь у програмах, періодична звітність офіцеру пробації, дотримання комендантської години та інш.

12. Припис щодо інтенсивної підтримки та нагляд – таке рішення виноситься коли позбавлення волі не прийнятне у наслідок певних обставин або за наявності психічних розладів здоров'я. Включає в себе нагляд у поєднанні з проходженням інтенсивного лікування або програми.

13. Рішення щодо обов'язкової присутності – неповнолітнього може бути зобов'язано відвідувати певну програму протягом 240 годин за шестимісячний період, щоб вирішити проблеми, пов'язані з його правопорушенням і допомогти йому змінити свою поведінку.

14. Позбавлення волі та припис щодо нагляду – передбачає проведення певного часу у місці позбавлення волі, наприклад у центрі неповнолітніх правопорушників. Строк такого позбавлення волі, як правило менше, ніж термін під наглядом суспільства.

15. Позбавлення волі та нагляд у випадку вчинення більш тяжкого злочину.

16. Відстрочка позбавлення волі та нагляд – покарання, терміном до шести місяців під наглядом суспільства.

17. Спеціальні види покарань для вбивць.

18. Позбавлення волі у закладах з інтенсивною програмою реабілітації та нагляд – передбачає участь в інтенсивній програмі реабілітації у період перебування під вартою, після чого слідує умовно-дострокове звільнення із постійним наглядом суспільства. Ця міра застосовується у випадках злочинів,

пов'язаних з вбивством та інших насильницьких злочинів, коли неповнолітній може зіштовхнутися з проблемою психічного розладу здоров'я, а також ця програма має запобігти повторному скоєнню злочинів.

Складання досудового звіту

Досудовий звіт – це звіт щодо розслідування по справі, який проводиться на замовлення суду, після встановлення вини. Досудові звіти готують офіцери служби пробації, спираючись на опитування неповнолітніх та інших осіб, які можуть надати інформацію щодо конкретного неповнолітнього. Судом встановлюється термін (від 2 до 5 тижнів), протягом якого повинен бути наданий досудовий звіт.

Мета досудового звіту полягає у наданні інформації щодо неповнолітнього, визначенні факторів, які сприяли протиправній поведінці неповнолітнього, а також сильних сторін, рекомендацій щодо проходження програм, послуг та лікування. Такі рекомендації повинні допомогти судді прийняти найбільш адекватне рішення по справі.

У досудовому звіті повинна міститися інформація про відносини правопорушника з сім'єю, успішність у школі, наявність роботи, характер та поведінку, бажання виправити свою провину, плани щодо поліпшення своєї поведінки, а також попередні судимості та правопорушення.

Досудовий звіт заповнюється за встановленою формою, яка за необхідності може змінюватися владою провінції.

Після отримання вироку стосовно особи, засудженої до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, службою пробації заводиться на клієнта особова справа, до якої в подальшому долучаються всі матеріали пов'язані з відбуванням покарання.

Разом з кожним правопорушником на самому початку складається оцінка ризиків та потреб, після чого визначаються певні види програм. Існує 3 рівні ризиків в залежності від скоєного злочину та ставлення до нього неповнолітнього: високий, середній та низький. В залежності від рівня ризику визначається частота зустрічей з правопорушників, а також перегляд справи та ефективність проходження програм.

Центр відвідування для молоді м. Калгарі

Штат зазначеного центру складає 13 працівників.

Категорія правопорушників, які направляються до центру – підлітки засуджені до виконання суспільних робіт, підлітки, які отримали судові відстрочки, але потребують початкового втручання.

Загальне робоче навантаження 300 справ на місяць. У середньому на місяць надходять на виконання:

Позасудові санкції – 100 справ

Справи з альтернативної сплати штрафів – 40

Вирок суду про проходження програми з надання своїх послуг суспільству – 20

Справи з питань спостереження – 130

Відвідання програми без проживання – 25

Робітничі бригади – 45

Програми відвідування підлітків, які скоїли злочини у будні дні, увечері та у вихідні дні – 60

Програми освіти - 16

Програми, які застосовуються у центрі

Позасудові санкції. Справами підлітків, які залучені до цієї програми за підтримкою м. Калгарі займається центр відвідування. Координатор позасудових санкцій розглядає усі справи для передачі в 24 комітети у справах неповнолітніх в м. Калгарі.

Програми суспільних робіт та альтернативної сплати штрафу. Центр несе відповідальність за виконання цих програм. Програми виконуються через індивідуальне призначення суспільних робіт або за допомогою діяльності підконтрольних робочих бригад.

Програма спостереження. Інтенсивний моніторинг і перевірка дотримання режимного розпорядку та умов проживання підлітка, складають частину його пробаційного наказу, відстроченого затримання, наказу на спостереження, громадського та умовного нагляду, програми інтенсивної підтримки та нагляду або програми реінтеграції у суспільство. Моніторинг програми відбувається шляхом поєднання випадкових телефонних звінків та індивідуальних візитів додому. Підліткам, які приймають участь у цій програмі не вистачає підтримки і контролю з боку батьків або вони розглядаються як ймовірні рецидивісти високого ступеню ризику.

Відвідання програми без проживання. Закон про кримінальне правосуддя підлітків передбачає альтернативне винесення вироку, який полягає у відвідуванні програми без проживання або виконання так званого “Наказу на відвідування”, який не перевищує 240 годин протягом періоду не більше 6 місяців. До групи спеціалістів у справі підлітка можуть бути запрошені представники служб з надання психологічної допомоги та програми реабілітації молодих людей, які зловживають психоактивними речовинами, які оцінюють стан підлітка, розроблюють індивідуальний план програми, сфокусований на аспектах освіти та засвідчують, що підліток відповідає умовам відвідання програми без проживання.

Підконтрольні робітничі бригади. Центр забезпечує розміщення робітничих бригад, які складають з молодих людей, що скоїли злочин та контролює завершення призначених годин суспільних робіт. Центр укладає партнерство з некомерційними агенціями для проведення робочих програм з елементами освіти для молоді.

Реабілітаційні програми. Центр надає широкий вибір освітніх та реабілітаційних програм, розроблених співробітниками центру та зовнішніми

установами. Координатор програми несе відповідальність за організацію і контроль усіх програм, які включають у себе наступні аспекти:

- надання медичних послуг провінції Альберта, виїзні служби надання медичних консультацій з питань наркоманії та психіатричної допомоги
- програма повернення до суспільства через активне відповідальне мислення
- вирішення конфліктів
- запобігання крадіжкам
- підвищення безпеки дорожнього руху
- співчуття, відповідальність
- запобігання насильства
- позитивне само сприйняття, здорові відносини
- програма винагороди Герцога Единбурзького

Програма освіти. Школа пропонує розміщення 24 учнів на рівні старшої школи. Мета цієї програми є надати можливість отримати академічний та робочий досвід підліткам, які звільняються від утримання під вартою і також підліткам з труднощами перебування у звичайній шкільній системі, які відбувають покарання на громадських роботах.

Центр для молодих правопорушників у Калгарі

Центр для молодих правопорушників у Калгарі було відкрито у травні 1988 року. Приміщення центру призначене для утримання під вартою, забезпечення режиму та у якості місця позбавлення волі “відкритого типу” для осіб чоловічої статі та утримання під вартою і забезпечення режиму для осіб жіночої статі. У центрі є 7 окремих спальних блоків.

Штат персоналу центру складає 86 осіб, площа центру – 9906 м², наповнення центру у середньому складає 81 особа.

Освітня Рада Калгарі взяла на себе зобов'язання забезпечувати освітні програми, починаючи з початкових і закінчуючи випускними класами. У центрі пропонується отримати диплом про загальну освіту для учнів старших класів. Спеціаліст з кар'єрного розвитку допомагає неповнолітнім із працевлаштуванням.

Служби захисту здоров'я провінції Альберта забезпечують послугами двох психологів, котрі проводять оцінку, кризове втручання, сімейні консультації. Психіатр відвідує центр один раз на тиждень, перебуваючи в ньому половину дня, а також за викликом. Організація “Громади у безпеці” оплачують півтори ставки роботи медичної сестри, одного соціального працівника, одного терапевта з питань залежності, а також половину вартості послуг психолога для старших осіб чоловічої статі, що проходять курс лікування від жорстокої поведінки.

Штатний терапевт з питань наркотичної залежності надає оцінку, індивідуальні, групові та сімейні консультації, видає направлення на проходження лікування за програмами реабілітації від зловживання наркотичними речовинами. Служби реабілітації від зловживання наркотичними

речовинами центру також мають партнерські стосунки зі службами захисту здоров'я провінції Альберта та організацією анонімних алкоголіків.

Програми розроблені з метою попередження насильства, попередження ризикованої поведінки, вирішення конфліктних ситуацій, розвитку позитивного ставлення до себе, співчутливості, самооцінки. Куратори, підготовлені волонтери працюють з молодими людьми під час їх перебування в місцях позбавлення волі та після їх повернення в суспільство. Координатор з питань відпочинку разом з волонтерами організовують відпочинок, проведення спортивних заходів та занять відповідно до інтересів.

У центрі є 7 блоків: 1 – для неповнолітніх дівчат, решта – для хлопців, у 3 з яких додатково працюють спеціальні програми.

Враховуючи викладене, пропонується:

1. Матеріали, набуті під час навчальної поїздки, використовувати при підготовці нормативно-правових актів, що стосуються діяльності кримінально-виконавчої інспекції.

2. З метою розповсюдження позитивного досвіду канадської системи правосуддя щодо неповнолітніх розмістити даний звіт на веб-сайті ДПіС України.

3. Заслугують на увагу матеріали щодо оцінки ризиків та потреб правопорушників. Доцільно мати аналогічну систему роботи з підобліковими, які перебувають на обліку кримінально-виконавчої інспекції.

4. Продовжити спільно з представниками проекту «Реформування системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні» реалізацію компоненту зазначеного проекту у м. Івано-Франківську, спрямованого на застосування нових методик по роботі з неповнолітніми правопорушниками, які перебувають на обліку кримінально-виконавчої інспекції.

5. Спільно з представниками проекту «Реформування системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні» визначити регіони для реалізації інших пілотних проектів зі створення Центрів відвідування для молоді.